

ČTVRTLETNÍK

PODZIM 2017

PROPAMÁTKY

Nacházet nová využití

ROZHOVOR S ARCHITEKTEM PATRIKEM HOFFMANEM O KONVERZÍCH
REKONSTRUKCE PAMÁTNÍKU SKLÁŘSTVÍ V JIZERSKÝCH HORÁCH
SETKÁNÍ SE SVĚTELNOU DESIGNÉRKOU LENI SCHWENDINGER

 10 LET PRACUJEME
PROPAMÁTKY

BoysPlayNice

ÚVODEM

Letošní podzim je pro celý tým redakce PROPAMÁTKY významný. 13. listopadu slaví totiž Institut pro památky a kulturu, vydavatel tohoto časopisu, své první kulaté výročí. Už 10 let se věnujeme památkám, jejich obnově, financování a využívání.

Kromě tištěného čtvrtletníku s mnoha rozhovory, inspirativními články a tipy jsme na stejnojmenném internetovém portálu publikovali již více než čtyři tisíce článků. Prezентujeme téměř tisíc firem a jednotlivců se zkušenostmi při obnově památek. Monitorujeme stovky dotací a veřejných sbírek. To vše v týmu 11 lidí v němž pracují i lidé se zdravotním znevýhodněním.

Abychom mohli pracovat dlouhodobě, potřebujeme stabilní příjmy. Informujeme proto průběžně své čtenáře a příznivce o možnostech podpořit naši činnost dobrovolným darem. Mám upřímnou radost z téměř 500 individuálních a firemních dárců, kteří svými příspěvky podporují naši práci. Těší mě také zapojení odborných partnerů, krajů, měst i mnoha neziskových organizací z celé České republiky.

Rád bych proto poděkoval všem, kteří nás jakkoliv podporují.

Aleš Kozák

DOPORUČUJEME

NOVĚ ZAPSANÉ PAMÁTKY

Ve druhém čtvrtletí letošního roku bylo do evidence Národního památkového ústavu zapsáno 11 nemovitých kulturních památek. Na seznamu nově nalezneme například novogotickou kapli Pan-

ny Marie Lurdské v Tišnově, sochu sv. Adolfa v lokalitě Cep u obce Majdalena, školu Františka Josefa I. v Brně, vilu Fritze Weinbergera ve Znojmě nebo opracovaný kámen z roku 1938 v Nové Bystřici, který připomíná události československých dějin.
www.npu.cz

KONFERENCE O RADNICÍCH

Zajímá vás současná obnova a možnosti využívání radnic? Zúčastněte se konference PROPAMÁTKY. Její jubilejní 10. ročník se uskuteční 9.–10. listopadu ve Staré radnici v Havlíčkově Brodě. Zazní přednášky o architektuře i historii radničních budov nebo o pohledu památkové péče. Představeny budou i zdařilé rekonstrukce, adaptace, ale i nová netradiční využití na

MZA v Brně – SOA Havlíčkův Brod

příkladech z praxe. Program včetně podmínek registrace naleznete na stránkách konference.
www.konference.propamatky.cz

SEMINÁŘE STUDIA AXIS

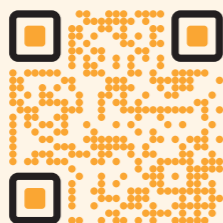
Studio AXIS – Centrum vzdělávání ve stavebnictví pořádá v Praze semináře určené pro odborníky i veřejnost. 17. října se uskuteční na

téma Požární bezpečnost historických staveb a 30. listopadu Řešení správních deliktů v oblasti památkové péče. Podrobné informace a přihlášky naleznete na stránkách pořadatele.
www.studioaxis.cz

S TELEFONEM ZA INDUSTRIÁLEM

Letošní výročí 15 let existence Výzkumného centra průmyslového dědictví Fakulty architektury ČVUT v Praze připomnělo červnové vyhládkové sympozium, které si vytklo za cíl upozornit na přehlížené, drobné a zapomenuté industriální stavby v krajině a městech. Slovy Benjamina Fragnera se Výzkumné centrum snaží po celou dobu své existence dělat vše proto, aby lidé za průmyslovým dědictvím nebloudili, ale rychle trefili. Proto nyní vzniká mobil-

ní aplikace zjednodušující přístup k veřejné databázi Industriální topografie. V rámci vyhládkového sympozia byla symbolicky u Pacoldovy vápenky ve Velké Chuchli poprvé instalována nová informační značka Industriálních stop s QR kódem odkazujícím na stránky platformy. Umístování dalších značek by se mělo dít aktivisticky zdola. Iniciativa počítá s tím, že lidé budou takto označovat své oblíbené stavby průmyslového dědictví a zároveň se bude zvyšovat povědomí o činnosti Výzkumného centra, platformy Industriální stopy a především o veřejně přístupné databázi Industriální topografie. V případě zájmu o dodání značek kontaktujte tým Výzkumného centra.
www.industrialnitopografie.cz

BoysPlayNice

PO NÁROČNÉ REKONSTRUKCI SE OTEVÍRÁ STARÁ KOTELNA V BÝVALÝCH ŽELEZÁRNÁCH V LIBČICÍCH NAD VLTAVOU.

BoysPlayNice

VYHOVĚT SOUČASNÝM POŽADAVKŮM? NĚKDY JE TO PŘEKVAPIVĚ SNADNÉ.

ROZHOVOR S ARCHITEKTEM PATRIKEM HOFFMANEM

Nacházet nová využití

Zachraňuje historickou trafostanici, opravil bývalý uhelný mlýn a kotelnu někdejších železáren. O tom, jaké to je dobře spravovat památky průmyslového dědictví, o konverzích a nacházení nových využití jsme hovořili s architektem Patrikem Hoffmanem.

Od roku 2015 se v areálu bývalých libčických železáren věnujete dalším objektům. V jaké fázi se tyto realizace nachází?

Před otevřením je stará kotelná, na což se těším. Po náročném rekonstrukci jsme se dostali do stádia zahájení první fáze provozu. Slavnostně otevřeme 26. října výstavou Rozbal Obal a představením nových elektromobilů BMW. Elektromobilita by se měla stát i součástí budoucího konceptu rozvoje našeho areálu. Měli jsme štěstí a dostalo se nám možnosti prezentovat projekt probíhající rekonstrukce v Superstudiu na letošním Designbloku. Co se týká

TEXT JAN ČERVINKA
FOTO BoysPlayNice – JAKUB SKOKAN
A MARTIN TŮMA, BENJAMIN FRAGNER,
GABRIEL FRAGNER, JIŘÍ THÝN,
ANDREA THIEL LHOTÁKOVÁ

takzvané nové kotelny, což je mimochodem území o velikosti čtyř hektarů, jsme ve fázi bourání a připravujeme území pro další rozvoj. Rozhodli jsme se i zde zachovat výraznou stopu industriální doby v podobě železničních vleček, energomostů a několika zajímavých objektů, jako je například popelové silo, výsypky uhlí, ale nakonec i železobetonový komín Tomáš či původní vila sloužící v minulosti jako sídlo vedení společnosti šroubáren. Ale k finální podobě máme ještě daleko.

V co se kotelny promění?

Stará cihlová kotelná se proměňuje na eventový prostor s restaurací. Rádi bychom zde dali příležitost k prezentaci společností i jedincům, zabývajícím se aktivitami souvisejícími s výrobou, řemeslem, výzkumem, vývojem a inovacemi. Samozřejmě ve spojení s dobrým designem. Pro novodobou kotelnou, ocelový skeletový objekt z 90. let, jsme nenašli využití a nakonec jsme se rozhodli ji zbořit. Nyní hledáme další využití celého okolního území.

S kotelny a uhelným mlýnem úzce souvisí cihlový komín. Budete se věnovat také jemu? V areálu se nachází rovněž montovaný komín typu Tomáš, který je díky svým 100 metrům nejvyšším tohoto typu v České republice. Jaký ho čeká osud?

Uvědomuji si, že oba dva jsou technologické i architektonické unikáty. A hlavně

CIHLOVÝ KOMÍN S FUNKČNÍM VODOJEMEM JE SYMBOLEM LOKALITY A HISTORICKOU STOPOU MÍSTA.

jsou symbolem naší lokality a historickou stopou místa. Starší cihlový komín stále částečně slouží svému účelu. Nachází se na něm funkční vodojem. Ale jinak se z něj již nekouří. Díky rekonstrukci se naskytla unikátní příležitost nahlédnout do komínu zevnitř. Co se týká železobetonového komínu typu Tomáš, tak ten také zachováme. Zatím hledáme to správné využití. On je dost úzký na to, jak je vysoký. Třeba se z něho stane nový výtvarný symbol Libčic.

Na počátku vašich aktivit v Libčicích jste měl v plánu pracovat s celým areálem bývalých železáren. Následně jste se soustředil pouze na uhelný mlýn a nyní na kotelny. Stále platí, že touha uchopit celý areál vás neopouští?

Uvědomuji si význam toho, co se děje bezprostředně kolem nás. A někdy i dobře míněné záměry sousedů mohou obrátit naše úsilí v popel. V současné době se snažíme se šroubárny vzájemně koordinovat rozvoj. Tak uvidíme, kam se nám to posune.

Více než 10 let se věnujete záchraně a novému využití transformační stanice v Praze na Smíchově z roku 1925. Přiblížil byste vaši iniciativu Český industriál – centrum v periférii, periferie v centru?

No vidíte, ono už to trvá 10 let. To mi ani nedošlo. Český industriál se snaží upozornovat na to, že průmyslová éra zanechala v našich městech významnou stopu a je záznamem doby, kterou bychom neměli přehlížet. Iniciativ-

PATRIK HOFFMAN

- ▶ narodil se v roce 1975 ve Slaném
 - ▶ vystudoval Fakultu architektury ČVUT v Praze v ateliérech Jana Sedláka, Ladislava Lábuse a Aleny Šrámkové
 - ▶ s Martinem Rajnišem založili ateliér H.R.A. – Hoffman Rajniš Architekti a navrhli novou Českou poštovnu Anežku na Sněžce
 - ▶ v roce 2006 založil Atelier Hoffman
 - ▶ za projekt konverze uhelného mlýna v Libčicích nad Vltavou získal Grand prix obce architektů a Cenu za rekonstrukci industriálního objektu v soutěži Stavba roku Středočeského kraje 2013
- www.uhelnymlyn.cz
www.arto.to
www.atelierhoffman.eu

ně se snažíme podobné lokality, místa a objekty vyhledávat, transformovat a ukazovat, jak by mohla taková místa

vypadat a fungovat. A díky této osobní zkušenosti radíme i ostatním.

Uhelný mlýn v Libčicích jste neočišťoval do původní podoby, ale ponechal jste i pozdější vrstvu. Jak byste charakterizoval váš přístup zvolený v Libčicích?

Myslím, že ne vždy je nutný radikální zásah, výrazná proměna míst i budov. V tomto případě jsem chtěl uchovat původní náladu, autenticitu místa. S pokorou, minimálními zásahy přizpůsobit našim představám a životním potřebám.

Jak plánujete přistoupení k smíchovské trafostanici a jejímu bezprostřednímu okolí?

Těch možností je více a stále je hledáme a zkoušíme. V každém případě počítáme se zachováním trafostanice. Nyní pracujeme na přípravě území – podařilo se nám domluvit a přesunout břímě nechtěného siamského dvojčete v podobě novodobé trafostanice, která byla necitlivě umístěná hned vedle té naší. Podařilo se dořešit majetkoprávní vztahy tak, abychom mohli řešit území komplexně. V roce 1989 byl zbořen secesní „palác“ s tržnicí a lázněmi, do kterých chodil i pan Škvorecký. Na jeho místě byla v 90. letech vybudována transformační stanice TR110/22kV Smíchov pro uskutečnění nastupujícího stavebního boomu (zprovozněna byla v roce 2000). Tento objekt svojí velikostí a povahou funkce celý původně městský prostor fatálně oslabil a degradoval, a tak místo získalo spíše

NA SMÍCHOVĚ SE ZATÍM HLEDÁ NÁVRH NA REHABILITACI TRAFOSTANICE A JEJÍHO OKOLÍ.

charakter periferie, zásobovacího dvoru. Objekt staré trafostanice zůstal na svém původním místě v čele trojúhelníkového prostoru, který se obsahově vyprázdnil a od podstaty změnil. I samotná trafostanice pozbyla svou původní funkci a je dnes pouze prázdnou chátrající schránkou. Určitě bychom chtěli naším návrhem rehabilitovat nejen samu budovu, ale i okolí, a najít tak důstojnější polohu a novou roli pro naši milou starou dámu – trafostanici.

Čemu by měla sloužit?

To zatím stále nevím. Sami jsme si vyzkoušeli zažít místo při Designbloku v roce 2012 a 2013, kdy jsme sem přestěhovali na týden náš architektonický ateliér. Či jeden z pokusů navrhnout zde dočasný Design district. Uvidíme, ale v každém případě bude nedílnou součástí uceleného řešení tohoto území. To co již dnes vím je, že bude důležité nezaplinit objekt na úrovni parteru technickým zázemím, ale bude nutné schovat potřebné zázemí pod zem.

Lze při konverzích starších objektů vyhovět současným technickým požadavkům, aniž by neutrpělo to hodnotné?

Někdy je to poměrně složité, ale někdy překvapivě snadné. Jde o to zvolit správné řešení, a to nejen architektonické, ale i technologické.

Okolí mlýna lze považovat za veřejný prostor, a to včetně zeleně. Jaké jsou jeho kvality a jak by měl podle vás vypadat?

TRAFOSTANICE HOSTILA V ČERVNU VYHLÍDKOVÉ SYMPOZIUM VCPD FA ČVUT V PRAZE. ARCHITEKT HOFFMAN V NÍ PREZENTOVAL PLÁNY NA OBNOVU TÉTO DROBNÉ STAVBY.

Rád bych zde vytvořil plnohodnotné město, které se nebojí výroby, ale je to zároveň místo pro život. Výhodou je nejen snadná dostupnost Prahy, nádherné okolí a přítomnost řeky a skal, ale hlavně již vytvořené prostředí, které stačí jen rozumně doplnit. To co někde bude trvat 50–100 let je tady téměř hotovo.

Vytkl jste si za cíl probouzet areál bývalých libčických železáren k životu. Kromě vašeho ateliéru, galerie Arto.to či společnosti GUBI v něm působí společnosti DEVOTO, Lavaris, nalezneme v něm datovou firmu Algotech či výrobce kajáků a lodí společnost Eel Pie. Jste spokojen s tím, jak byly konverze uhelného mlýna a vaše související aktivity iniciační? Vytváříte v Libčicích centrum?

Je pravda, že Libčice své plnohodnotné centrum hledají. Osobně si myslím, že díky historickému spojení několika obcí v jednu by mohlo být v Libčicích několik menších lokálních center – původně návsí. Sami hledáme, jak se výrazněji a významněji propojit s obcí. Přeci jen jsme za trati a to z nás při frekvenci železničního provozu vytváří spíše autonomní ostrov. Možná tedy vznikne nové lokální autonomní centrum. Co se týká samotné iniciace, cítím, že naše aktivity zvedají zájem o dané místo, o danou lokalitu a možná i o Libčice samé. Vyrůstá pozitivní nálada a naděje na změnu. Například DEVOTO se rozhodlo zavřít showroom v Praze a vybudovat si ho hned vedle své dílny. Něco podobného se podařilo v Krásné Lípě s Aparthotelem a pi-

vovarem Falkenštejn. Věřím, že to bude stejné i tady. Ale v tomto případě jsme na to zatím sami.

Často zdůrazňujete váš zájem o řemeslnou výrobu a možnosti vzájemného soužití různorodých odvětví pokud se nacházejí blízko sebe. Snažíte se právě takové symbiotické vztahy podněcovat v libčickém areálu?

Byl bych rád, pokud by zde vzniklo místo, kam zamíříte, když potřebujete něco od někoho vyrobit či si nechat něco vymyslet, vyvinout a při tom se dobře najíst a strávit čas v příjemném prostředí.

Konverze uhelného mlýna je pozitivním příkladem podpory z dotačních fondů Evropské unie. Jak tuto finanční pomoc vnímáte s několikaletým odstupem a co byste doporučil lidem, kteří tuto pomoc zvažují pro podobný typ projektu?

Stále si stojím za tím, že uhelný mlýn je příkladem smysluplné dotace. Stejně tak třeba projekty v Krásné Lípě. Jen si připomeňme původní smysl a původ institutu dotací, který umožnil náš vstup do Evropské unie. Měl přispět ke zvyšování kvality života a hospodářskému růstu naší země tak, abychom mohli být rovnocenným partnerem v tomto evropském společenství. Ale jinak dotace mají určité smysl jen v případě skutečně dobře a profesionálně připravených projektů, které řídí schopní lidé a rozhodují o nich i schopní a kompetentní úředníci.

Andrea Thiel, Lhotáková

AUTOR OCEŇOVANÉ KONVERZE A MAJITEL BUDOVY ARCHITEKT HOFFMAN PŘIZPŮSOBIL BÝVALÝ MLÝN SOUČASNÝM POTŘEBÁM S POKOROU A MINIMÁLNÍMI ZÁSAHY.

Co byste doporučil v souvislosti s financováním záchran historické architektury?

Obrnit se trpělivostí, nenechat se odradit a uvědomovat si, že to nebude hned.

V roce 2009 jste vypracoval projekt Město na řece – oživení libčické náplavky. Jak se vyvíjí spolupráce s městem na plánu rozvoje Libčic formou úpravy vltavského nábřeží?

Mrzí mne, že se projekt nezrealizoval alespoň v částečné podobě, ale s nadějí vyhlížím termín zahájení realizace plánované cyklostezky v našem okolí, která by na náplavku navazovala. Neprůchodnost břehů Vltavy je bariérou pro zvýraznění kvality a rozvoje života v Libčicích – je to takový špunt. Pokud by došlo k propojení úseku Řež a Libčice, situace by se mohla výrazně změnit. Pro obce v okolí by to byl důležitý krok pro další rozvoj.

Jak se podle vás daří naše města spravovat a rozvíjet, a to včetně historických center a bývalých průmyslových areálů?

Pozitivní příklady určitě najdeme a je jich díkybohu dost. Za mne jeden z těch méně známých, na kterém jsme měli možnost se podílet. Jde o rozvoj Krásné Lípy v Českém Švýcarsku v posledních letech, kde se díky synergii zastupitelů a investorů zažehla naděje a nastartoval se nový rozvoj skomírajícího pohraničního města. Bývalé industriální město se po odsunu 90 % tehdejšího obyvatelstva radikálně proměnilo a začalo upadat. Přesun textilní

výroby do Číny to v posledních letech jen znásobil. A zůstala skepse a beznaděje. Dnes po rozumné iniciaci, ale i díky rozumně použitým dotacím, se směr obrátil.

Daří se současné architektuře v historickém prostředí?

Asi jak kde. Já se v současné době trápím s revitalizací bývalé výroby v Nuslích na Praze 4. Projednání bylo neúměrně zdouhavým procesem a přitom se jedná o existující objekt. Velkým problémem se stalo k mému překvapení například osázení rozchodníků na stávajících střechách. Nerozumím tomu doteď. Ale například při odvážném řešení rozšíření pivovaru Falkenštejn v Krásné Lípě jsme neměli problém. Ještě jednodušší byla revitalizace objektů v Libčicích. Možná i díky tomu jsme měli více času a klidu na samotnou architekturu. A možná je to i díky tomu vidět.

Jak se podle vás v posledních letech proměňuje vztah veřejnosti k průmyslovému dědictví?

Myslím, že pozitivní příklady táhnou a je to i vidět. Co mne trápí možná více, je náš vztah k prostředí, kde žijeme, k domům, které obýváme, k stavbám, které užíváme, k ulicím, kterými se přesouváme. Stále nechápu, co je za těmi necitlivými přestavbami domů všude kolem nás, těmi neuvěřitelně kreativními ploty, kterými si z jedné strany vytváříme intimitu domova a přitom z druhé strany podporujeme asociálnost veřejného prostranství.

Andrea Thiel, Lhotáková

ZVOLIT SPRÁVNÉ ŘEŠENÍ, A TO NEJEN ARCHITEKTONICKÉ, ALE I TECHNOLOGICKÉ

Jak vnímáte intenzivní likvidaci staveb průmyslového dědictví a architektury druhé poloviny 20. století?

Myslel jsem si, že to nejhorší období je již za námi. Žel zmizela řada nenahraditelných budov i celých areálů. A mizí i dnes. Někdy mi to přijde opravdu líto a je to věčná škoda. Dost často mizí objekty, které představovaly a možná i představují z dnešního pohledu unikátní technologické know-how, které se už nikdy nevrátí. Záznam a náladu dané doby. Případá mi to, jako bychom pálili fotografie rodinného alba. Přitom transformace a úprava pro současné potřeby nemusí být problematická, ani finančně náročná.

Jak vás v uhelném mlýnu ovlivňuje blízkost výtvarného umění a aktivit, které v této oblasti rozvíjí vaše žena?

Blízkost je naprosto zásadní a tyto aktivity jsou naší nedílnou součástí. A myslím, že je to znát i na tom, co ve výsledku děláme, i jak to děláme. S radostí.

Jsou zájemci o kvalitní současnou architekturu, konverze a průmyslové dědictví u vás v Libčicích vítáni?

Jasně a ještě radši bychom uvítali někoho, koho by tu bavilo provozovat dobrou restauraci nebo pekárnu, abychom tu konečně mohli začít i žít.

Co byste vzkázal našim čtenářům?

Aby se přijeli přesvědčit na vlastní oči. Slavnostně otevíráme 26. října. A pak ať jezdí pravidelně, aby se přesvědčili, zda a jak to funguje. Aby třeba pomohli doplnit a rozšířit naše aktivity. ■

TEXT JE URČEN VŠEM, KTEŘÍ SE S PAMÁTKOVOU PÉČÍ ZAČÍNÁJÍ SEZNAMOVAT.

Martin Horáček

NA PŘÍKLADU OBNOVY ZÁMKU V ČESKÉM KRUMLOVÉ A DALŠÍCH PAMÁTEK AUTOR PRAKTICKY PŘIBLIŽUJE RŮZNÉ PŘÍSTUPY K ZACHOVÁNÍ KULTURNÍHO DĚDICTVÍ.

KNIHA

Porozumět památkové péči

Úvod do památkové péče přehlednou formou seznamuje s problematikou oboru. Je určen především studentům, ale i dalším zájemcům, kteří chtějí porozumět smyslu péče o kulturní dědictví.

Publikace ve čtyřech kapitolách shrnuje dějiny oboru, definuje základní pojmy a přibližuje systém památkové péče v České republice. Text doplňuje bohatá fotodokumentace s obsáhlými popisky, které představují rozmanitost a různorodý přístup k ochraně památek na vybraných příkladech z celého světa. Zdůrazněním určitých momentů v historii oboru a připomenutím aktuálních problémů může také přispět do odborné diskuze o jeho fundamentech a budoucím směřování.

Autorem knihy je Martin Horáček, který se zabývá architekturou 18.–21. století, teorií a dějepisem umění a památkovou péčí. Působí na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a na

Fakultě architektury Vysokého učení technického v Brně. Je členem ICOMOS a INTBAU. Spoluzakládal a vedl spolek Za krásnou Olomouc.

ZEPTALI JSME SE

Co vás přivedlo k napsání knihy a co bylo při její přípravě nejobtížnější?

Pominu-li pragmatický důvod, totiž vytvoření příručky pro své studenty, stěžejní asi byl čtenářský zážitek ze dvou skvěle napsaných knih, a sice Preserving the World's Great Cities (2001) od Anthonyho Tunga a The Conservation Movement od Milese Glendinninga (2013). Nehledě na množství poučných faktů, oba autoři přesně zachycují ono zvláštní napětí mezi naléhavým pocitem, že je správné bránit určité feno-

mény před poškozením nebo zničením, a nutností tento pocit neustále nově racionalizovat, interpretovat a obhajovat podle toho, s kým zrovna vedete debatu. Chtěl jsem něčeho podobného dosáhnout na mnohem menším počtu stránek a možná v ještě přístupnější formě – a těžké bylo pochopitelně provést patřičný výběr informací.

Existuje v zahraničí srovnatelná publikace?

O podobné publikaci nevím. Pro popularizaci péče o kulturní dědictví se v posledních letech dělá mnoho, jak u nás, tak jinde ve střední Evropě i ve zbytku světa. Motivace k tomu se ale různí. Obor podléhá kulturně-politickým módním trendům více, než si je řada z nás ochotná připustit. Ze spektra podstatných památkových hodnot se například vytrácí hodnota umělecká, dříve klíčová – podívejme se například na momentální vlnu odstraňování konfederálních pomníků ve Spojených státech amerických. Má knížka by měla představovat též jakousi výzvu ke kritickému posouzení podobných počínů opřenému o znalost úsilí a výkonů těch, kdo chtěli to lepší, co člověk vytvořil, uchovat do budoucna. ■

Dagmar Koželuhová

Kniha je k dispozici na stránkách Univerzity Palackého v Olomouci.

CELKOVÁ OBNOVA PROBÍHALA DLE NÁVRHU JABLONECKÉHO ATELIERU 4 V LETECH 2016 AŽ 2017.

REPASOVANÉ OKENNÍ VÝPLNĚ

OBNOVENÝ VIKÝŘ S DETAIEM STŘECHY ZE SMRKOVÉHO ŠTÍPANÉHO ŠINDELE

TAKZVANÁ LIŠČÍ BOUDA PŘEDSTAVUJE POSLEDNÍ DOCHOVANÝ DŮM JIŽ NEEKZISTUJÍCÍ SKLÁŘSKÉ OSADY KRISTIÁNOV.

ZAJÍMAVÁ REKONSTRUKCE

Sklářská tradice v souladu s lidovou architekturou

Letos byla dokončena obnova památkově chráněného domu čp. 52, takzvané Liščí boudy. Představuje poslední pozůstatek původní sklářské osady Kristiánov, která se nacházela v katastru obce Bedřichov v Jizerských horách. Realizace se uskutečnila na základě účelové finanční dotace Ministerstva kultury. Památník sklářství spravuje Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, nová expozice byla představena v rámci květnové muzejní noci.

TEXT A FOTO: KRYŠTOF HAVLICE

Severně od Jablonce nad Nisou se na svažité horské louce v dnešní Chráněné krajinné oblasti Jizerských hor rozkládala osada sklářské huti Kristiánov, kterou dodnes připomíná poslední zachované roubené stavení čp. 52. Dům byl postaven v polovině 70. let 18. století původně jako obydlí pro ubytování zaměstnanců s rodinami lesní sklárny. Sklářskou výrobu tam založil mistr tamní významné hutě Johann Leopold Riedel, který žil v letech 1726 až 1800 a do osady se přistěhoval s celou svou rodinou. Příhodný pozemek pro stavbu sklárny, pily, mlýna a dvou sklářských domků mu pronajal tehdejší majitel hrabě Christian Philipp Clam-Gallas, podle nějž bylo místo osady pojmenováno. Kristiánovská sklárna, která měla své zákazníky v celé oblasti severních Čech, vyráběla zejména užité sklo, barevné a čiré duté sklo, flakonky nebo sklíčka do hodin, později zejména bižuterní polotovary. Johann Leopold Riedel byl ve výrobě a podnikání značně úspěšný, což dokládají mimo jiné početné zakázky okenních tabulek do mnoha žitavských

domů, které byly poničeny v pruskorakouské válce.

Fuchshaus neboli Liščí bouda byla pojmenovaná pravděpodobně dle jejího obyvatele, skláře Fuchse, jehož rod v ní pobýval počátkem 19. století. Dlouho v ní také fungovala hospoda sklářské huti. Po roce 1880 rodina Riedelů z Kristiánova odešla a panský dům čp. 52 zakoupil Franz Clam-Gallas, později v roce 1929 objekt získal Klub československých turistů. Kromě toho v letech 1887 až 1933 objekt využíval liberecký Německý horský spolek pro Ještědské a Jizerské hory jako ozdravný tábor pro chudé dívky. Poté tam vznikla výletní restaurace a místo se postupem času stalo spolu se Smědavou a Novou Loukou nejnavštěvovanějším místem Jizerských hor. V roce 1938 zabrala dům s osadou pro své účely československá armáda a u nedalekého hřbitova postavila tři objekty kasáren a příkop protínající louku v místě bývalé sklárny. Na podzim roku 1938 panský dvůr vyhořel, objekt začal po druhé světové válce chátrat a pustnout, teprve v roce 1963 jej získalo jablonecké Muzeum skla a bižuterie.

V rámci dostupných historických pramenů je objekt prvně zaznamenán v josefínském katastru z roku 1785. V trigonometrickém zaměření stabilního katastru z roku 1843 figuruje stavba jednoduchého obdélníkového půdorysu a v indikační skice stabilního katastru jsou již znázorněny další rozšiřující stavební úpravy domu. K roku 1883 je

zaznamenán údaj o hostinci, s jehož vznikem pravděpodobně souviselo rozšíření původní trojdílné dispozice stavby se dvěma světnicemi a centrální síní o sál na jižní straně s kolmo navázanou sedlovou střechou. Četné stavební úpravy zahrnující například položení nové dlažby, opravy oken a dveří nebo přebudování vytápění následovaly na rozhraní 19. a 20. století. Doložitelné významnější rekonstrukční práce jsou na objektu zaznamenány v rozmezích let 1963 až 1964 a 1987 až 1988.

Objekt představuje částečně zděnou roubenou přízemní stavbu obdélného tvaru. Kromě podsklepeného půdorysu jsou na severovýchodní a jihovýchodní straně umístěny další valeně zaklenuté žulové sklepy. Střecha domu je zčásti valbová se dvěma vikýři prosvětlujícími podkroví s kolmo napojenou sedlovou střechou, před rekonstrukcí krytou asfaltovým šindelem. Na východní okapové straně je umístěn bedněný pultově zastřešený přístavek. Původní krov je hambalový bez podélné stolice, nad jižním průčelím je provedena novější zpevněná krovová konstrukce. Přízemí domu je charakteristické tradiční trojdílnou dispozicí se dvěma obytnými místnostmi a středovou vyzdívanou vstupní síní s dochovaným klenutým prostorem, na jižní straně je napojena místnost bývalého hostince. Z dochovaných uměleckořemeslných prvků jsou významné zejména dveře s dřevěnými trámkovými zárubněmi, okenní

a dveřní výplně nebo cihelné podlahy. Ze síně je vedeno schodiště do podkroví s bedněnou světnicí a nepůvodní vestavbou sloužící pro ubytování průvodců. Do patra vystupuje poměrně masivní vyzdívaný komínový sopouch. Před rekonstrukcí patřila k nejpoškozenějším detailům roubené konstrukce, kterou znehodnotily dřevokazný hmyz a vysoká vlhkost.

Hlavní části aktuální obnovy z let 2016 až 2017 se týkaly zejména kompletního zajištění zděných a roubených konstrukcí zahrnující výměnu nejpoškozenějších trámů a jejich nahrazení novými tesařsky opracovanými prvky. Došlo k ubourání nepůvodního východního přístavku a výstavbě nového rozšířeného, který slouží jako stávajícím normám vyhovující sociální zázemí. Uvedený přístavek je tvořený rámovou konstrukcí s vnějším dřevěným svislým bedněním a pultovou střechou. Na první pohled nejpatrnější změnou je náhrada nepůvodního, takzvaného bonského střešního šindele za klasický štípaný šindel ze smrkového dřeva, nově jsou kompletně zhotoveny dřevěné okapní žlaby. Došlo k vysprávkám a částečným výměnám kamenných podezdívek. V interiéru byla upravena přička a posunuty dveře pro vytvoření prostoru pro prodej vstupenek, suvenýrů a občerstvení. Místnost pro průvodce v podkroví byla nahrazena novou z lehkých příček v jihovýchodní části dispozice. Repasí prošly okna a dveře, veškerým původním uměleckořemeslným předmětům

KACHLOVÁ KAMNA V OBNOVENÉ SVĚTNICI V PŘÍZEMÍ

včetně barevných nátěrů roubení byla navrácena na základě stratigrafického průzkumu původní barevnost. Byla osazena kachlová kamna a doplněny nové cihelné dlažby odpovídající původnímu charakteru. Klenutý venkovní prostor bývalého sklepa jižně od domu byl doplněn kamennou zídou se zastřešením nízkou sedlovou střechou v měřítku odpovídajícím střechě dle původní dochované historické fotodokumentace. Touto úpravou vznikla zastřešená terasa pro posezení a občerstvení návštěvníků tvarově asociující původní seník. Neméně podstatným přínosem obnovy je pak vyvrtání nové studny pro zásobování objektu památníku vodou.

Nově instalovaná expozice památníku doznala oproti předchozí výrazné proměny. Jejím hlavním autorem je Roman Kvita, který navazoval na předešlý koncept Adama Šimečka.

Texty k exponátům vytvořil Petr Nový a grafické řešení panelů provedl David Matura. Ústředním prvkem výstavního prostoru je trojrozměrný kompletně renovovaný model osady Kristiánov v době největšího rozkvětu. Vizually poutavý model vytvořil jablonecký rodák František Ulbrich a v rámci současné expozice je prezentován na novém odlehčeném podstavci, který lépe odolává místním tepelným výkyvům. Na doprovodných panelech jsou

PODKROVNÍ ODPOČINKOVÝ KOUTEK PRO DĚTI SE SKLÁDAČKOU MODELU PŮVODNÍ OSADY

zachyceny nejdůležitější mezníky dějin osady a další podrobnosti o dnes již neexistujících objektech a jejich obyvatelích. Současně jsou představeny nejtýpější výrobky lesní sklárny jednak v podobě replik, nebo formou interaktivních prvků. Po dokončení obnovy mohou návštěvníci nahlédnout také do podkroví domu, kde vznikl odpočinkový koutek pro děti s propracovanou skládačkou modelu původní osady. Po jeho správném složení je připraven takzvaný malý exteriérový naučný okruh vedoucí od Liščí boudy k pozůstatkům zaniklých objektů osady. „Celkově dům ožil, nevytvořili jsme expozici jen k osadě, která je vhodná pro všechny věkové skupiny, ale zároveň se sem vrátilo pohostinství. Můžete si tak samotné místo užít a odpočinout si,“ dodává Petr Nový, kurátor Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou. V roce 1990 navázalo muzeum na tradici mariánských sklářských poutí konaných tradičně od roku 1790. Každou první zářijovou sobotu v roce je pořádána Sklářská slavnost, díky níž se do osady po letech symbolicky vrací alespoň na jeden den v roce výroba a zpracování skla. Venkovní expozice památníku provází návštěvníky po jednotlivých částech zaniklé sklářské osady. Celá obnovená expozice je přizpůsobena zrakově znevýhodněným návštěvníkům a je opatřena texty v Braillově písmu.

Veškeré stavební úpravy citlivě provedené rekonstrukce byly předem konzultovány a následně schváleny

TROJROZMĚRNÝ KOMPLETNĚ RENOVANÝ MODEL OSADY KRISTIÁNOV V DOBĚ NEJVĚTŠÍHO ROZKVĚTU

příslušnými orgány památkové péče, přičemž odborný dozor průběžně probíhal za účasti zástupců odborných pracovníků Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Liberci. Jednotlivé součásti obnovy byly provedeny se znalostí stavebněhistorického průzkumu od

Elišky Nové a Davida Otáhalu z roku 2008. Autorem projektu rekonstrukce, která probíhala v letech 2016 až 2017, je Pavel Tauš a Jan Červenka z jabloneckého Atelieru 4. Celkové náklady provedených prací činí necelých 12 milionů korun. O záslužné a příkladně provedené obnově památní-

POHLED NA ŠTÍT S ODBORNĚ OŠETŘENOU ROUBENOU KONSTRUKCÍ

ku sklářství s ohledem na historické konstrukce za použití tradičních technologií a materiálů v neposlední řadě svědčí nominace v soutěži Stavba roku Libereckého kraje v kategorii Rekonstrukcí staveb, památkových objektů a brownfields. ■ www.msb-jablonec.cz

OBNOVA BYLA NOMINOVANÁ V SOUTĚŽI STAVBA ROKU LIBERECKÉHO KRAJE V KATEGORII REKONSTRUKCÍ STAVEB, PAMÁTKOVÝCH OBJEKTŮ A BROWNFIELDS.

ZEPTALI JSME SE

Jak hodnotíte průběh rekonstrukce z pohledu odborné instituce a současnou náplň týkající se prezentace sklářství?

Jaroslav Zeman, odborný garant územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu v Liberci

Dům čp. 52 je hodnotnou ukázkou lidové architektury Jizerských hor z druhé poloviny 18. století a zároveň posledním objektem, který se dochoval z původní sklářské osady Kristiánov vystavěné huťmistrem Johannem Leopoldem Riedlem mezi lety 1775 a 1776. Tomu odpovídala i citlivá rekonstrukce, kterou lze označit za vzorovou. Na objekt se vrátila tradiční střešní krytina ze štipaného šindele, byla repasována okna a dveře včetně nového, vhodnějšího nátěru či obnovení roubení tradičními postupy. Rekonstruovány byly rovněž interiéry, kde na základě stratigrafického průzkumu bylo roubení opatřeno nátěrem,

osazeny historické cihelné dlažby, kachlová kamna či obnoveny vápenné omítky. Nová přístavba toalet v zadním traktu a přístřešek nad sklepením se vizuálně přizpůsobily charakteru historické stavby i nezaměnitelnému genu loci. Expozice pak hravou a nenásilnou formou seznamuje návštěvníky s historií osady i jizerskohorského sklářství.

Jak hodnotíte rekonstrukci objektu a význam expozice v rámci celého Muzea skla a bižuterie z pohledu současné náplně týkající se prezentace sklářství?

Milada Valečková, ředitelka Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou Komplexní rekonstrukce objektu byla již opravdu nezbytná a považujeme ji za velmi citlivou a zdařilou. A to přesto, že stále odchyťujeme drobné provozní nedostatky. Co se týká expozic, připravili jsme jich hned celou škálu. Tou první je už samotná zrekonstruo-

vaná roubenka včetně obnovené, takzvané sklářské hospody. Hlavní expozice je pak tvořena dvěma částmi – první se zabývá historií osady a jednotlivými budovami, druhá část se zaměřuje na výrobu v samotné sklárně. Expozice v podkroví, určená zejména pro děti, je koncipována jako zážitková. Celoročně a bez omezení jsou pak přístupné venkovní expozice. První provede návštěvníky zaniklou osadou a umožní jim udělat si představu o velikosti i podobě zaniklých objektů díky fotografiím ukrytým za QR kódy. Druhá propojuje Kristiánov s naší hlavní budovou v Jablonci a „vypráví“ příběh sklářské výroby v oblasti. U všech expozic jsme zvolili moderní scénografický i grafický způsob ztvárnění, jenž „ladí“ s tím, jakým způsobem přistupujeme ke stálým expozicím a výstavám v hlavní budově Muzea skla a bižuterie. Na něj jsme navázali nabídkou exkluzivních suvenýrů.

MILENEC Z BETONOVÉHO SOUSOŠÍ LADISLAVA MARTÍNKA V BRNĚ

HUDBA Z KOSMU SOCHAŘKY SYLVY LACINOVÉ OSAZENÁ V ROCE 1985 V BRNĚ-KOHOUTOVICÍCH

LAMINÁTOVÉ SOUSOŠÍ RACCI DEPONOVANÉ VE SBĚRNÉM DVOŘE V PLZNI

ABSTRAKTNÍ SOCHA SLAVOJE NEJDLA PŘED HOTELEM THERMAL V KARLOVÝCH VARECH

O PROJEKTU S VLADISLAVOU ŘÍHOVOU A ZUZANOU KŘENKOVOU

Sochy a města

Nejen poválečná architektura, ale také umělecká díla z druhé poloviny 20. století ve veřejném prostoru představují značně ohroženou oblast kulturního dědictví. Často nejsou dostatečně chráněna a scházejí k nim základní informace. V loňském roce započal čtyřletý projekt České umění 50.–80. let ve veřejném prostoru: evidence, průzkumy, restaurování. S podporou Ministerstva kultury v programu NAKI II se zaměřuje na dokumentaci, památkové postupy a metodiky pro dlouhodobou preventivní ochranu, konzervaci a restaurování vybraných materiálů.

Na jaká díla výtvarného umění je projekt zaměřen?

Zuzana: Soustředíme se na monumentální umění v období socialistického Československa. V topografické části projektu sledujeme v rámci celé republiky široké spektrum dobových realizací – od sochařských děl a reliéfů, přes mozaiky nebo herní prvky

na dětských hřištích. V restaurátorské části projektu se soustředíme na výzkum a modelové restaurování tří typů materiálů, které se používaly pro exteriérová díla a v současnosti se jejich obnova ukazuje jako žádaná a zároveň problematická.

Jaký je současný stav poznání a jaká jsou východiska vašeho výzkumu?

Vladislava: Východiskem plošného výzkumu je kombinace archivního a terénního průzkumu. Archivní informace získáváme ve fondech podniku Dílo, který veškerou oficiální produkci uměleckých děl organizoval pod hlavičkou Českého fondu výtvarných umění.

Zuzana: Archiválie podniku Dílo jsou pro nás základním pramenem, ale sledujeme i další informace, například z výtvarných rad Krajských národních výborů. Obracíme se i do dobového tisku, k monografiím a katalogům vybraných umělců. Cenné jsou samozřejmě i pozůstalosti výtvarníků, kterými se ale pochopitelně zabýváme jen selektivně.

Jaký je stav dochovaného fondu z pohledu památkové péče?

Vladislava: Umělecká díla této epochy až na několik málo výjimek nejsou chráněna jako kulturní památky. Soudobé kauzy demolice hodnotných dokladů poválečné architektury s sebou přináší také devastaci jejich exteriérového a interiérového uměleckého

vybavení. Stejně mizí i některá volná díla z veřejného prostoru.

Zuzana: Není to jen nezájem ze strany vlastníků, laické nebo odborné veřejnosti. Největším problémem je absence informací o konkrétním díle, často i o jeho samotné existenci, a nevyjasněné vlastnictví, které pak zamezuje případnému restaurátorskému zásahu. Největší ztráty uměleckých děl sledovaného typu zaznamenáváme v Praze, mizí i realizace renomovaných, dnes často vysoce ceněných umělců. To jsou i ekonomické ztráty, kterých ale paradoxně nikdo neželí.

Jaké jsou plánované výstupy projektu?

Zuzana: Projekt je soustředěn na aplikovaný výzkum. Přináší tedy dále využitelné výsledky, jako mapu uměleckých děl socialistického období v České republice, metodiky výzkumu a restaurování děl a konkrétní památkové postupy na vybraných objektech.

Vladislava: V obecné rovině je naším cílem vytvořit dostatečnou informační bázi pro budoucí ochranu těchto děl.

Jsou díla z tohoto období chráněna i v zahraničí?

Vladislava: Zkušenosti s mizením poválečných uměleckých děl z architektury nebo veřejného prostoru mají ve všech evropských státech. Je zajímavé, že tento problém není vlastní jen post-socialistickým zemím, například Polsku nebo bývalému východnímu Německu. V několika posledních letech

téma intenzivně řeší Nizozemí a také Velká Británie, kde se v roce 2016 podařilo zapsat na seznam kulturních památek 41 poválečných realizací, například od Henryho Moora nebo Barbary Hepworth.

VLADISLAVA ŘÍHOVÁ

- ▶ narodila se v roce 1978 ve Zlíně
- ▶ studovala teorii a dějiny umění na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, kde absolvovala rovněž doktorské studium
- ▶ pedagogicky působí na litomyšlské Fakultě restaurování Univerzity Pardubice
- ▶ specializuje se na stavebně-historický průzkum a archivní výzkum ve vztahu k restaurování uměleckých děl a dějinám staveb

Na co se může těšit odborná veřejnost?

Zuzana: V topografické části vznikne odborná mapa, kde budou tisíce zdokumentovaných uměleckých děl ve všech regionech České republiky. Jednotlivé záznamy budou informovat o lokalizaci, autorství a dataci děl a také o jejich stavu zachování a materiálové skladbě. V současnosti jsou zpracována krajská města a některé městské obvody Prahy a přesouváme se do okresních měst.

Vladislava: Podstatnou součástí je řešení dílčích restaurátorských problémů, respektive vytváření metodik a památkových postupů na ochranu některých materiálů, které byly nově využívány v poválečné tvorbě – např. beton, laminát a cementové sgrafito.

Jaké výstupy budou podle vás atraktivní pro nejširší veřejnost?

Vladislava: On-line přístupná mapa bude určitě zajímavá i pro laiky, bude uživatelsky jednoduchá a zájemci z různých koutů republiky se v ní dozvědí, jaká umělecká díla jsou v jejich nejbližším okolí. Zároveň naše informace přispívají ke vzniku mapek nebo průvodců v jednotlivých lokalitách – podíleli jsme se třeba na přípravě loňské výstavy a mapy poválečného umění ve Zlíně.

Lze očekávat nějaká zásadnější zjištění, která budou výrazně revidovat dosavadní představu o umění 50.–80. let ve veřejném prostoru?

ARCHIVNÍ SNÍMKY MOHOU POSLOUŽIT PŘI RESTAUROVÁNÍ SOCH.

Zuzana: V posledních letech se často setkáváme s poněkud idealistickým líčením systému zadávání dobových zakázek na monumentální umění. Osobně bych byla ráda, kdybychom přispěli k revizi tohoto vzpomínkového optimismu. Archivní materiál, hlavně zápisy ze zasedání komisí, které dila pro veřejný prostor schvalovaly, a vzpomínky pamětníků – režimem prosazovaných i zatracovaných umělců, ale i úředníků, totiž vydávají zcela opačné svědectví.

Sehrává v dokumentaci nebo popularizaci umění 50.–80. let ve veřejném prostoru významnější roli neziskový sektor nebo obecně aktivity zdola?

Zuzana: Nadšenci a spolky jsou rozhodně hybateli dokumentace a snahy o zachování umění socialistické éry ve veřejném prostoru. Základ zájmu položily stránky Vetřelci a volavky, na které navázala řada regionálních projektů, mnohdy na vysoké úrovni. Neziskový sektor je schopen se rychle aktivizovat a reagovat na dění ve svém okolí, takže přirozeně hraje nejvýraznější roli v záchraně bezprostředně ohrožených děl.

Existuje konkrétní dílo, v jehož záchraně sehrál (nebo sehráje) projekt roli?

Vladislava: V letošním roce bylo modelově restaurováno sgrafito z roku 1956 v Brně a zároveň byla pro výzkum a restaurování získána betonová socha Hudebníka ze hřbitova v Přerově, která by se na Dušičky měla vrátit na své

BETONOVÁ SOCHA HUDEBNÍKA Z VSYPOVÉ LOUČKY HŘBITOVA V PŘEROVĚ BYLA DOKUMENTOVÁNA PŘED TRANSFEREM DO RESTAURÁTORSKÉHO ATELIERU.

místo. V rámci projektu jsme také prozkoumali několik laminátových plastik a připravili zprávu o technickém stavu a historickou rešerši vzniku a podoby kinetické plastiky Meteorologická družice z České Lípy. Doufejme, že i tyto

ZUZANA KŘENKOVÁ

- ▶ narodila se v roce 1982 v Prostějově
- ▶ studovala teorii a dějiny umění na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci
- ▶ doktorské studium absolvovala v Ústavu pro dějiny umění Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze
- ▶ pracovala v Národním památkovém ústavu v oddělení evidence a dokumentace
- ▶ pedagogicky působí v Ústavu chemické technologie restaurování památek Fakulty chemické technologie Vysoké školy chemicko-technologické v Praze

průzkumy přispějí k záchraně konkrétních uměleckých děl na místě.

Co by podle vás mělo na ukončení projektu v roce 2019 navázat?

Vladislava: V topografickém výzkumu především soustředění se na interiérové vybavení poválečné architektury. V restaurátorské části potom hlubší zájem o další materiály, které tvořily velkou část dobové umělecké produkce, například keramiku.

Zuzana: Doufáme, že naše dokumentační práce přispěje k většímu zájmu o tato díla ze strany vlastníků, měst a odborných organizací a usnadní identifikaci děl, čímž se otevrou dveře k jejich důslednější ochraně.

Na kterou část nebo fázi projektu a na který z výstupů se obzvláště těšíte?

Vladislava: Nejvíce mě baví výzkum v terénu a s ním spojené poznávání republiky. Stydím se to přiznat, ale v Karlových Varech jsem byla poprvé loni na podzim.

Zuzana: S přicházejícím podzimem se vážně těším do archivu, kde mi nehrozí úpal jako letos dvakrát v Ústí nad Labem. Samozřejmě je motivační vidět konkrétní díla, která se díky naší činnosti restaurují nebo navrací ze sklepa zpět na svá původní místa ve veřejném prostoru.

Co byste vzkázaly našim čtenářům?

Vladislava a Zuzana: Hledáme dobrovolníky v regionech. ■
www.sochyamesta.cz

AUTORKA NAVRHLA OSVĚTLENÍ POUŤOVÉ ATRAKCE Z ROKU 1939. PARACHUTE JUMP V NEW YORKU

HISTORICKÁ ČTVRŤ GETSEMANÍ V KOLUMBIJSKÉM MĚSTĚ CARTAGENA JE PAMÁTKOU UNESCO. LENI SCHWENDINGER VE SPOLUPRÁCI S MÍSTNÍMI OBYVATELI VYTVOŘILA JEDNODUCHOU LUCERNU, KTERÁ JE BAREVNĚ VARIABILNÍ.

SETKÁNÍ S LENI SCHWENDINGER

O světle

Veřejné osvětlení měst a nasvícení architektury včetně té historické jsou aktuálními tématy nejen v České republice. Na mezinárodní konferenci reSITE 2017 jsme v rámci mediálního partnerství hovořili s uznávanou urbanistkou a světelnou designérkou Leni Schwendinger.

Reflektujete ve své práci historické principy osvětlení veřejného prostoru?

Nyní pracujeme pro kolumbijské město Cartagena, které je památkou UNESCO. Vypracovali jsme návrh vycházející ze sociologické studie a zohledňující obyvatele historického centra. Pro město jsme vytvořili univerzální lucernu. Jednoduchou nezdobenou pouliční svítilnu, pro kterou si obyvatelé města vyberou barvu skla a přizpůsobí si ji místu, kde žijí, aby o něm vypovídala. Jedná se o kombinaci starého a nového. Díváme se dopředu, avšak kouzlo a láska k historickému městu je též důležitá. Jde o progresivní myšlenku, kdy ale používáme klasický tvar lucerny. Co se týká historického osvětlení, osobně mne velmi zajímá plynové osvětlení a plynové lampy. V Berlíně mají 22 tisíc

funkčních plynových lamp, ale chystají přechod na LED osvětlení. V Praze se plynové lampy vracejí a znovu se instalují. Považuji za pozoruhodné, že jedno město má nejvíce plynových lamp na světě a dává přednost moderním technologiím a jiné město je chce znovu používat a uznává jejich historický význam. Světlo z plynové lampy považuji za unikátní a přirovnala bych ho k historickému chodníku. Barva a atmosféra takového osvětlení je oproti novým technologiím jedinečná. Jedná se také o samotný plamen a oheň. Pro mě jsou tyto kulturní symboly, jako používání plamene, velmi důležité pro historickou náladu města.

Co vše může být osvětleno či nasvíceno?

Jako urbanistka a světelná designérka působící ve městech se zaměřuji na venkovní prostor, nezajímá mě svícení uvnitř budov. Kdysi jsem se rozhodla, že nechci pracovat v ohraničeném prostoru, pro který se lidé musí rozhodnout, že tam půjdou. Raději dělám svou práci tam, kde již lidé jsou. To zahrnuje fasády budov a exteriéry historických objektů. Práci venku jsem začala ohromnými projekcemi na budovách. Nešlo však o žádný videomapping, na konci 80. let jsem malovala malým štětečkem na sklo a to se pak zvětšovalo a zvětšovalo. Tyto činnosti vyžadují schopnost vidět v malém měřítku a zároveň si dokázat představit věci ve velkých proporcích. Začínala jsem venku na ulici, u budovy, kam lidé chodili venčit psy nebo přijížděli taxíkem.

TEXT JAN ČERVINKA
FOTO ARCHPHOTO, DON SLATER, TED TARQUINO, reSITE, TOMÁŠ PRINC, LENI SCHWENDINGER LIGHT PROJECTS LTD

Z ULICE POD MOSTEM SECOND STREET BRIDGE VE MĚSTĚ LOUISVILLE VZNIKLA PĚŠÍ A ODPOČINKOVÁ ZÓNA. LENI SCHWENDINGER VYTVOŘILA OSVĚTLENÍ CELÉHO PROSTORU VČETNĚ KOVOVÉ MOSTNÍ KONSTRUKCE.

SVĚTELNÁ INSTALACE VODA NAD VODOU OSVLAVILA SKOTSKOU PAMÁTKU FORTH AND CLYDE CANAL.

PŘI KOMENTOVANÉ PROCHÁZCE NOČNÍ PRAHOU AUTORKA HOVOŘILA NEJEN O PLYNOVÝCH LAMPÁCH.

TMAVÝ A NEHOSTINNÝ PROSTOR POD TROJICÍ MOSTŮ TRIPLE BRIDGE GATEWAY BYL OSVĚTLEN PŘEDEVŠÍM S DŮRAZEM NA CHODCE. AUTOBUSOVÝ TERMINÁL PORT AUTHORITY V NEW YORKU

Známa je například pošta v New Yorku: jedná se o monumentální osvětlení, jež reflektuje význam místa a dokáže ho navíc vynést na povrch. Základní myšlenkou je pochopit místo a ukázat jeho význam veřejnosti.

Na stránkách projektu NightSeeing píšete, že vaším hlavním cílem je propojovat lidi mezi sebou a jejich okolím. Jak jste úspěšná v jeho naplňování?

Pokud bychom tuto úspěšnost chtěli exaktně zjistit, museli bychom udělat průzkum a následně vše vyhodnotit, což je mimo finanční možnosti. Momentálně se tedy mohu spolehnout pouze na komentáře a na vlastní pozorování. Zaprvé si myslím, že lidé nejsou příliš všímaví. Pracovala jsem na velkém projektu na Manhattanu, jednalo se o autobusový terminál Port Authority. Má zvláštní nosníky téměř trojúhelníkového tvaru. Vnitřní výmalba dohromady s osvětlením pomáhají odhalit tyto tvary, a to i v denním světle. Díky výrazným barvám a světelným odrazům v kovových konstrukcích si nelze této úpravy nevšimnout. Přesto jsem mluvila s lidmi, kteří to nezaznamenali. Nemohu tedy s jistotou tvrdit, že mé projekty propojují. Ale zatím jsem na jiný způsob nepřišla.

Často zmiňujete důležitost barev. Je vaše práce blízká uměleckým projektům a reinterpreтуjete již existující umělecké objekty?

Ano, prožívám konflikt, jestli se považovat za umělkyni či designérku, a teď také

LENI SCHWENDINGER

- ▶ narodila se v roce 1952 v Chicagu
- ▶ studovala na Berkeley High School, London Film School a NYU Stern School of Business
- ▶ působila jako ředitelka globální divize městského osvětlení společnosti Arup
- ▶ založila společnost Leni Schwendinger Light Projects a je autorkou projektu NightSeeing, Navigate Your Luminous City
- ▶ je členkou Illuminating Engineers Society, International Association Lighting Designers a United States Institute Theatre Technology
- ▶ jako světelná designérka se věnuje městskému osvětlení, navrhuje umělecké osvětlení budov, mostů a veřejných prostor
- ▶ zúčastnila se letošní mezinárodní konference reSITE, kde kromě přednášky vedla také komentovanou procházku noční Prahou www.nightseeing.net

uvádím, že jsem urbanistka. Vymyslela jsem úplně nový popis své práce – noční design. Vše propojuje a je interdisciplinární. Při vytváření projektů určených do nočního období, kdy se světlo stává výrazně viditelným, můžeme spolupracovat s výzkumníky, obchodními konzultanty, historiky, architekty či krajinnými architekty, abychom vytvořili úplně nový pohled na noční krajinu. Technicky vzato jsem světelná designérka, ale zároveň přináším i umělecký pohled. Snažím se dostat skryté významy na povrch. Zjišťuji, zda se v daném místě lidem líbí. Zjišťuji, že nelíbí, ale chtěli by tam být. Zlobí se, protože se tam v noci necítí dobře. Buď je dané místo tak tmavé, že se bojí, anebo je tak přeplněné a zaneprázdněné, že se jim tam nelíbí. Rozhovory a workshopy, které děláme, poodkrývají přání místních obyvatel.

Jak může městské osvětlení ovlivnit kvalitu života?

Většina z nás pracuje přes den a náš volný čas začíná po setmění. Je proto velmi důležité, abychom se na veřejných místech cítili bezpečně. Jaké jsou alternativy? Být doma a dát si večeři, trávit čas s rodinou nebo být sám a topit se v depresi, hádat se s rodinnými příslušníky. Já místo toho říkám: pojďme na veřejná prostranství, jsou naše. Proč? Můžeme se potkat s novými lidmi, můžeme se procházet a cvičit, mohou nás oslovit kulturní akce. Chozením ven pomůžeme ekonomice a budeme mít bezpečnější prostředí s lidmi, kteří ho využívají a prožívají. Přejeme si vytvořit prostor pro „noční“ občanskou společnost.

Může osvětlování pomoci hendikepovaným?

Když místo funguje pro slabší a zranitelné, je bezpečnější pro všechny. Myslím si, že práce s osvětlením může mít vliv na zrakově znevýhodněné, například snížením světelného kontrastu. Místo velmi tmavých a jasných odstínů je dobré se světlem pracovat rovnoměrněji.

Jak vnímáte vizuální smog včetně světelného? Lze s ním bojovat a měly by fungovat regulace?

V angličtině se používá světelné znečištění, ale tento termín se mi nelíbí. Odborný termín je rušivé světlo, pod nějž spadá světelné pronikání, například: světlo by mělo osvětlovat dveřní prostor, ale svítí vám do očí na druhé straně ulice. Dále sem patří světelné znečištění nebe a nakonec je tu světelný nepořádek, což pravděpodobně odpovídá vašemu termínu. Co se týče světelného pronikání a nepořádku, myslím si, že existuje tenká čára mezi otravnými reklamami a individuální kreativitou vlastníků obchodů. Osobně si myslím, že čím rozmanitější vizuální prostředí se nám nabízí k večerním a nočním procházkám, tím lépe. Má teorie osvětlení má tři komponenty: veřejný, privátní a nalezený. Veřejné osvětlení je vyžadováno od měst kvůli bezpečnosti, privátní zahrnuje světlo z výloh, jinými slovy světlo, které si dám na zeď a ono bezděčně osvětluje i veřejný prostor. Což není míněno tak, aby pomáhalo s osvětlením veřejných míst, ale dost často tomu tak je. A do

posledního typu patří blikající světla, semaforey, světla z reflektorů, zkrátka malá gesta, která spoluvytváří variabilitu a interpunkci v příběhu chůze. Pro mě jsou tyto věci dobré, když jsou provedeny kvalitně. Můžeme vydávat směrnice a regulace o umístování nápisů a podobných věcí, ale já bych byla velmi opatrná, aby se nezačala uzavírat možnost vizuální kreativity.

Reflektuje vaše práce aktivity zdola? Pracujete s místními komunitami?

Již od střední školy jsem aktivní komunitní organizátorkou a tento aspekt postupně prosakuje do mé práce. Architekti mají tendenci být podezřívaví k občanům a komunitám a mají pocit, že dojde k zjednodušenému chápání jejich práce. Věřím, že informace od obyvatel jsou nápomocné pro jakéhokoliv architekta či designéra, protože koneckonců nenavrhujeme místa pro nás samotné, ale pro lidi, kteří je mají obývat. Z dotazníků a pozorování se můžeme dozvědět, jak lidé využívají prostor, co postrádají a co potřebují. Jedná se o design ovlivněný komunitou, což je přesně to, co dělám. Mám zvláštní metodu pro simulaci nočního prostředí, která pomáhá s pořádáním workshopů o světle, protože lidé nevidí osvětlení a neuvědomují si, jaký dopad má na jejich životy. Nevědí, jak o světle mluvit, jelikož slovní zásoba je limitovaná. Je potřeba vzdělávat lidi, aby o světle a osvětlení mluvili, jinak si budou jen stěžovat. Vzdělávat zábavnou formou, která je oblíbená, a pak se vrátit jako designérka. Funguje to.

Co vás v poslední době zaujalo v oblasti světelného designu?

Pro mě je nejvíc vzrušující plynové osvětlení, protože ta barva je zcela výjimečná. Podobá se tekutému zlatu. Když jsem světlo z plynové lampy poprvé zahlédla v Berlíně, jenom jsem tam stála a ptala se: co to je? Jelikož se snadno vnořím do světelných zdrojů, jsem absolutně zblázněná do plamene a plynového světla, především kvůli barvě světla, které produkuje.

O barvách mluvíte jako malířka a nebojíte se je používat. Jak s nimi pracujete?

Podívejte se na knihu nazvanou Chromofobie. S chorobným strachem z barev mám ve světě architektury zkušenost. Pro modernisty je absence barev typická. Jakmile vyrazíte do tropických zemí, nepotkáte chromofobii, ale uvidíte moře barev. V Latinské Americe nebo Asii vše hýří barvami. Musím se přiznat, že jsem koloristka a že miluji barvy. Ty ale musí rezonovat se symbolikou daného místa, protože jednotlivé barvy mají v různých zemích a kulturách odlišné významy. Veškeré moje projekty jsou site specific. Vychází z daného místa a jsem přesvědčena, že zohledňují rovněž místní obyvatele. Historie a geografie mi vždy poskytnou mnoho informací o dané lokalitě včetně barev. Vyjádřila jsem se například, že Praha je pro mne velmi červená. Jako Paříž. A nutno podotknout, že červenou mám v oku. ■ www.resite.cz

ZÁMECKÉ DIVADLO V ČESKÉM KRUMLOVĚ JE JEDNÍM Z MÁLA NA SVĚTĚ, KDE SE ZACHOVALO PŮVODNÍ VYBAVENÍ, JEVIŠTNÍ TECHNIKA, DEKORACE, KOSTÝMY ČI REKVIZITY.

CHVÁLÍME

Zájem o dědictví divadelní kultury

Úspěšná obnova českokrumlovského barokního divadla přispěla k zvýšení zájmu o kulturní dědictví historických divadel. Dějinám a záchraně této významné památky se věnuje kniha Zámecké divadlo v Českém Krumlově: obnova a prezentace. Další fenomén divadelní kultury představuje publikace Malované opony divadel českých zemí.

Autorem knihy Zámecké divadlo v Českém Krumlově: obnova a prezentace je restaurátor a historik umění Jiří Bláha. Přibližuje historii objektu, proces jeho záchranu a současné možnosti provozu a prezentace. Krumlovské divadlo je jedním z mála na světě, kde se zachoval kompletní prostor z 18. století včetně původního vybavení, provozuschopné jevištní techniky, dekorací, kostýmů či rekvizit. Jedinečný je i příběh jeho obnovy ve 20. století. Složitá jevištní mašinerie byla restaurována podle konceptu funkčního muzea. Kromě návštěvnických prohlídek je divadlo využíváno ke svému původnímu účelu a zároveň je v něm možné v autentických podmínkách studovat divadelní principy 18. století.

TEXT DAGMAR KOŽELUHOVÁ
FOTO LIBOR SVÁČEK, VĚROSLAV ŠKRABÁNEK, VOJTĚCH KRAJÍČEK, JIŘÍ NĚMEC

OBNOVA JEVIŠTNÍHO VYBAVENÍ ČESKOKRUMLOVSKÉHO BAROKNÍHO DIVADLA V 90. LETECH

Jiří Bláha je také jedním ze spoluautorů výpravné publikace Malované opony divadel českých zemí. V roce 2010 ji vydalo Národní informační a poradenské středisko pro kulturu v Praze jako výsledek čtyřletého výzkumu v rámci projektu Uchování a prezentace kulturního dědictví českého i světového divadla, který byl financován z takzvaných norských fondů. Kniha přibližuje vznik, podobu opon a místa jejich současného uložení, a to od pražského Národního divadla až po opony sokoloven, venkovských hostinců či loutkových divadel. Informace doplňují reprodukce téměř 250 děl s bližším komentářem.

Dokumentace začala vznikat ve spojitosti s projektem Dějiny ochotnického divadla v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a dalším z impulzů bylo zpracovávání elektronické encyklopedické Databáze českého amatérského divadla, jejíž vznik inicioval Jiří Valenta, editor prvního vydání malovaných opon. Letošní vydání druhé knihy s tímto tématem je opět dílem kolektivu autorů, mezi nimiž jsou historici a teoretici umění, výtvarníci, scénografové či teatrologové. Jejím editorem je Milan Strotzer. Za šest let od prvního dílu se podařilo shromáždit informace o dalších 230 oponách. Obě knihy o malovaných oponách vytvářejí ucelenější pohled na divadelní minulost a zároveň se jim daří probouzet zájem veřejnosti o tuto oblast kulturního dědictví.

OPONA STARÉHO MĚSTSKÉHO DIVADLA V CHRUDIMI JE PO RESTAUROVÁNÍ VYSTAVENA V DIVADLE KARLA PIPPICHA.

ZEPTALI JSME SE na druhou knihu o malovaných oponách

Milan Strotzer, editor
Setkal se autorský tým při přípravě publikace s něčím neobvyklým?

Setkali jsme se s několika kuriozitami týkajícími se uložení či neblahého konce existence opon. V jedné obci v sále bývalého hostince si provozovatel zábavního podniku nechal snížit strop a opona se ocitla ve vzniklém meziprostoru, do něhož nebyl přístup. Naštěstí nový majitel neváhal vyřiznout část sníženého stropu, abychom ji mohli vyjmout a zdokumentovat. Pomohla tomu výhledově plánovaná rekonstrukce objektu.

Smutnější příběh se týká opony ze Žarošic, kterou namaloval v roce 1933 jako první rozsáhlé dílo ještě před vstupem na pražskou Akademii výtvarných umění Joža Konečný. Sloužila svému účelu až do příchodu fronty v roce 1945. Procházející vojska si ji vzala jako krycí plachtu na vůz. Téměř po 50 letech se podařilo zjistit, že k této oponě existuje malířova skica. Nenávratně ztracené dílo tak připomíná alespoň studie umístěná v Žarošickém muzeu.

Podobný osud potkal oponu, kterou pro Městské divadlo v Kolíně namaloval Hyndisův žák Ludvík Vacátko. Byla instalována v divadle, ale záhy odstraněna z rozhodnutí komise, která ji shledala jako ideově nevhodnou. Komise doporučila, aby bylo dílo jako monumentální umělecký obraz uloženo v Národní ga-

lerii v Praze. K deponování do Národní galerie však nedošlo. Co se s oponou skutečně stalo, není dnes známo. V Regionálním muzeu v Kolíně se naštěstí dochovaly dva Vacátkovy návrhy.

Když se projekt malovaných opon v roce 2007 rozjížděl, tak jeho iniciátoři počítali s dokumentací nepřesahující počet dvou tří desítek děl. Během čtyř let jich posbírali takřka 250. Při vydání knihy v roce 2010 rovněž nikdo neočekával, že by mohlo být ještě objeveno nějaké významnější množství opon. Během následujících šesti let se jich však podařilo zdokumentovat nebo alespoň zaznamenat dalších 230. Dnes víme, že objevování a dokumentace nejsou ani zdaleka u konce.

V čem spatřujete hlavní přínos knih o oponách?

V tom, že došlo vůbec k prvnímu souhrnnému zmapování svěbytných výtvarných prací, k poukázání na jejich význam společenský a kulturní, na to, že jde o vzácné doklady historického vývoje naší země, a to bez ohledu na to, zda opony malovali renomovaní umělci či venkovští malíři pokojů. Ostatně i ty, které jsou dílem respektovaných výtvarných umělců, jsou často prezentovány jako spíše kuriózní epizoda, útok do oblasti, která není hodna seriózního zkoumání. Rádi bychom věřili, že přínosem knih o oponách může být i proměna tohoto přístupu.

To podstatné však tkví v tom, že si ve většině míst lidé uvědomili a uvědo-

DETAIL OPONY VYTVOŘENÉ VE 20. LETECH 20. STOLETÍ PRO ČTENÁŘSKO-OCHOTNICKÝ SPOLEK V ÚSOBÍ

muji, že se nejedná o veteš nehodnou pozornosti, ale o cenné doklady naší minulosti. Řada opon se díky tomu dočkala restaurování či se s ním počítá, a to navzdory tomu, že nejde o levnou záležitost. A tak si neskromně myslíme, že naše snažení lze považovat za podnětný příspěvek k tématu péče o uchování kulturního dědictví.

Jiří Bláha, spoluautor
Můžete uvést příklad nepříliš známé opony, která byla příkladně obnovena nebo je o ni dobře pečováno?
Takových opon je naštěstí – i díky lepšímu povědomí o nich po vydání první knihy – docela dost a stále přibývají další. Někdy je opona vystavena v muzeu, případně zavěšena na stěnu v divadle, ze kterého pochází. Ideální ovšem je, když se jí podaří vrátit přímo na jeviště. Z těch, o kterých jsem psal do knihy, bych proto zmínil oponu sokolovny v Českém Brodě. Ta byla nalezena ne smotaná, jako tomu bývá většinou, ale dokonce složená do čtverečku, a kromě toho, že byla výborně zrestaurována, se jí podařilo zavěsit na znovu zprovozněné původní tahy na jevišti, takže je opět plně funkční. Její obnova byla jedním z důležitých impulzů k zapsání celé sokolovny do seznamu kulturních památek. ■

Informace z obou knih věnovaných malovaným oponám českých divadel jsou k dispozici na stránkách Databáze českého amatérského divadla.

www.amaterskedivadlo.cz

FOTOREPORTÁŽ

FOTO BoysPlayNice, JAKUB SKOKAN A MARTIN TŮMA

Proměna starého stavení na kraji Javornice

V jihočeské obci Javornice u Dubu vznikla nevšední proměna bývalé hospodářské usedlosti na malý ovocný lihovar. Návrh Petra Koláře a Aleše Lapky z architektonického ateliéru ADR respektoval původní členění a umístění budov. Novostavbou je samostatně stojící palírna, která spolu s původními budovami vytváří částečně uzavřený a chráněný dvůr. Do areálu je situován obchod, sklad ovoce, chlazená kvasirna, celní sklepní sklad, v místě spadlé stodoly dřevník s garáží a obytná část. Vzhled budov, fasád i tvar střech souzní s bezprostředním okolím a byla na nich použita tradiční tvarová a materiálová řešení. Na revitalizovaný areál navazuje ovocný sad se zahradou. Palírna obohatila stavební kulturu obce a přirozeně ji propojuje s okolní kopcovitou krajinou tvořenou poli, pastvinami a lesy. Po dokončení architektonické realizace ji zdokumentovali Jakub Skokan a Martin Tůma. www.boysplaynice.com

Z MĚST A OBCÍ

BUŠTĚHRAD

Historická ulička získala nový povrch

Historické centrum Buštěhradu leží zčásti ve svažitém terénu pod zaniklým hradem. Je charakteristické sítí úzkých uliček, schodišť a zkratek. Některé z uliček jsou schůdné pouze pro pěší. Město v letošním roce nechalo nově vydláždít jednu z těchto komunikací, a to ulici s výstižným jménem V Uličce. Ta prochází zástavbou pod bývalým hradem a vede k bráně zámeckého parku. Ulička, která měla doposud pouze mlátový povrch, byla vydlážděna žulovými odseky a doplněna zelení. Vysázeny byly i popínavé rostliny, které by měly v budoucnu zakrýt novodobou betonovou opěrnou zeď. Přibyly rovněž nové litinové prvky – lampy veřejného osvětlení a zábradlí. Opravená ulice podtrhuje starobylý ráz starého Buštěhradu. Město i díky tomuto počínu plánovitě obnovuje a akcentuje malebný historický charakter lokality, který se soudobými úpravami zatím spíše stíral. Větší část obnovy byla hrazena z rozpočtu města, menší část z finančních darů obyvatel této ulice.

www.mestobustehrad.cz

Daniela Javorčáková

CHEB

Archeologický poklad v jímce

Chebské muzeum provádělo archeologický výzkum v Provoznické ulici v centru města, kde by mělo vzniknout místo pro podzemní kontejnery. V této více než 100 metrů krychlových velké jámě se podařilo zdokumentovat a zachránit stavební fáze vnitřních traktů měšťanských domů a pod nimi kaskádovitou jímku ze 14. století. Jímka obsahovala velké množství keramických nádob, dřevěných misek a talířů, kůží, skla a dalšího kuchyňského odpadu. Na jedné straně se zachránily předměty ze 14. století, na druhé Úmluva o ochraně archeologického dědictví hovoří o tom, že toto dědictví má být pokud možno uchováváno na původním místě. Tyto předměty se nejlépe uchovávají pod zemí, ale tam je ohrožuje stavba. Cest k tomu, jak dospět ke společnému úzu, je mnoho. Vyžaduje to však čas, a proto by se stavebníci či projektanti měli zajímat o to, co se může skrývat v podzemí dřívě, než začnou zemní práce. Především tím radě ztrát, jak finančních, tak časových. V Chebu tato pravidla fungují.

www.cheb.cz

Michal Blazáněk

CHOMUTOV

Průčelí bývalého gymnázia v novém

Jižní okraj historického centra Chomutova vyplňuje areál bývalých jezuitských kolejí a gymnázium. Výstavbu inicioval Jiří Popel z Lobkovic, nejvyšší purkrabí Království českého, který přivedl roku 1589 jezuitský řád do města. Na stavbu bylo vykoupeno 14 měšťanských domů a základní kámen byl položen v srpnu roku 1590. Objekt gymnázia zahrnoval dvě hradební věže, dodnes je zachována Hvězdářská věž. Po zrušení řádu v roce 1773 byla kolej přestavěna na kasárna, kde vojáci sídlili až do roku 1968. Budova čp. 86 sloužila jako gymnázium až do roku 1932. Jezuitský areál nyní tvoří kostel sv. Ignáce, městská galerie Špejchar, arkádové nádvoří, Středisko knihovnických a kulturních služeb a Oblastní muzeum Chomutov. Poslední úprava průčelí bývalého gymnázia má klasicistní podobu. Roku 2013 se uskutečnila oprava Hvězdářské věže. V roce 2017 byla provedena celková obnova průčelí, při které byla opravena profílance říms a šambrán oken a byl také očištěn a zajištěn sokl jižního průčelí.

www.chomutov-mesto.cz

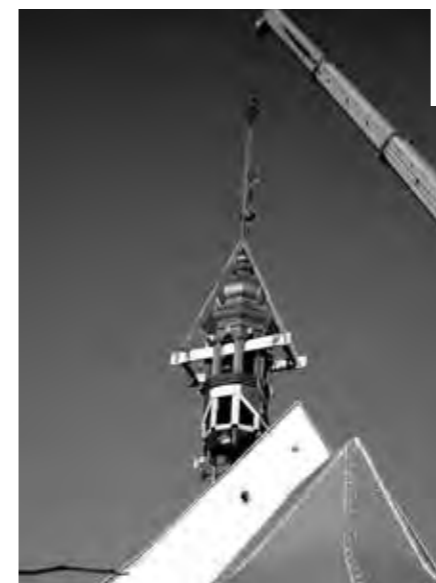
Markéta Pronteková

IVANČICE

Sanktusová věžička završila obnovu kostela

V Dolních Kounicích u Ivančic dokončili rekonstrukci střechy a sanktusové věžičky na kostele sv. Barbory. Nezbytných oprav se objekt dočkal v letech 1999–2000, kdy se do památky mohl vrátit i liturgický život. Tehdy se však střecha opravila jen provizorně, o její celkové obnově se rozhodlo až v roce 2010. Práce zahrnovaly výměnu poškozených částí krovu střechy, nové laťování a pálenou krytinu, rekonstrukci pozednic a výměnu poškozených okapů. Sanktusová věžička se zvonem musela být zhotovena zcela nová. Jde o přesnou repliku, do níž bylo vsunuto pouzdro s aktuálními dokumenty. Po dokončení prací byly při slavnostní liturgii do prestolu vloženy ostatky svatých mučednic, monašek Alžběty Ruské a Varvary Jakovlevové. Pracovníci památkové péče také po celou dobu stavby prováděli odborný dohled. Rekonstrukce byla financována z dotací a darů. Přispělo Ministerstvo kultury, Jihomoravský kraj, město Dolní Kounice, místní věřící i mnozí drobní dárci.

www.ivancice.cz

Věra Jelínková

KOLÍN

Vodárna s výhledem

Výrazná dominanta města Kolína, 45 metrů vysoká vodárenská věž, byla vybudována v roce 1930 podle projektu architektů Jana Vladimíra Hráského a Františka Jandy. V roce 1977 byl však její provoz zastaven. Po roce 1990 objekt několikrát změnil majitele a chátral. V roce 2005 jej koupilo město Kolín a hledalo pro věž využití. Koncem roku 2010 byla stavba prohlášena kulturní památkou. V roce 2012 došlo ke statickému zajištění vodojemu, aby se zabránilo zhoršování stávajícího stavu. V letech 2014–2015 se dočkal kompletní rekonstrukce. Nyní nabízí Vodárna Kolín návštěvníkům vyhlídku z nejvyššího patra, bezbariérový ochoz a v prostoru bývalé vodní nádrže videoprojekci s expozicí. Ta přibližuje historii budovy, její technická zařízení i tematiku vody a vodárenství. Zároveň upozorňuje na industriální architekturu a turistické cíle v okolí. Rekonstrukce byla spolufinancována Regionálním operačním programem regionu Střední Čechy.

www.mukolin.cz

Gabriela Malá

NEPOMUK

Město pomáhá s opravami domů

V Nepomuku již třetím rokem funguje dotační program, jehož prostřednictvím mohou majitelé domů v historickém jádru města získat příspěvek na opravy. Ty přispívají k zachování památkových hodnot objektů, které nejsou prohlášené za kulturní památky. Příspěvek až do výše 60 % nákladů je možné žádat zejména na opravy fasád, střech, oken či dveří. Částka, kterou město každoročně uvolňuje do dotačního programu, činí 250 tisíc korun. I když není příliš vysoká, podařilo se díky ní opravit již 10 městských domů. Do Nepomuku se tak vrací štukové ornamenty, tašky bobrovky i špaletová okna. Mezi nejdůležitější podpořené projekty patří rekonstrukce střechy a fasády klasicistního domu U Petřů, který se nachází přímo proti poutnímu kostelu sv. Jana Nepomuckého, nebo záchrana domku čp. 167. Všechny stavební práce spolufinancované z dotací jsou prováděny pod dohledem památkové péče. Vzrůstající zájem vlastníků o dotační program ukazuje, že pozitivní motivace je přínosnější než pouhá regulace.

www.nepomuk.cz

Pavel Kroupa

Z MĚST A OBCÍ

NOVÝ BOR

Proměna hrobu slavného rodáka

Město Nový Bor se zapojilo do adopce hrobů českých velikánů. V loňském roce uzavřelo se Správou pražských hřbitovů adopční smlouvu na hrob Josefa Jaroslava Kaliny, který je významným novoborským rodákem. Od jeho narození v loňském roce uplynulo 200 let a zároveň si nejen Novoborští letos připomínají 170 let od jeho úmrtí. Město se v rámci desetiletého adopčního nájmu zavázalo hrobové místo opravit. Obnovu během června 2017 provedla firma Kamenictví Obelisk, která pomník odborně chemicky vyčistila, zlikvidovala nálety zeleně uvnitř rámu a obnovila zlaté písmo na náhrobku. Nyní se celé místo proměnilo k nepoznání a je důstojnou vzpomínkou na významného českého básníka, literárního a přírodního vědce, filozofa a sběratele lidové slovesnosti, který byl současně naším významným obrozencem. V Novém Boru na jeho památku odkazuje rodný dům s pamětní deskou v Kalinově ulici.

www.novy-bor.cz

Magdaléna Riešková

ŠLUKNOV

Křížová cesta Království

Město Šluknov za spoluúčasti Ministerstva kultury vrátí zpět 14 kamenných kapliček zastavení, které jsou součástí křížové cesty Království. Jedná se tak o další etapu celkové revitalizace areálu. Na zhotovení kopií původních dřevěných reliéfů z těchto kapliček se podílejí dárci. Mecenáši tak zaplatí výrobu kopie originálního reliéfu, která činí 25 tisíc korun. Fotografie a další informace pro dárcovství jsou zveřejněny na stránkách města Šluknov v sekci Památky. Každý dar bude adresný formou sponzorské smlouvy mezi městem Šluknov a donátorem. Možná je i smlouva s více dárce při sdružení nižších finančních částek. V současnosti město eviduje mecenáše na výrobu pěti kopií. Zájemci, kteří by se chtěli stát dalšími donátory, se mohou obrátit na pracovníka Odboru rozvoje a životního prostředí města Šluknov Michala Buška, tel.: 412 315 315, 773 071 987, e-mail: busek@mesto-sluknov.cz, www.mesto-sluknov.cz

Michal Bušek

ZNOJMO

Nová expozice pivovarnictví

Město Znojmo otevřelo s Národním zemědělským muzeem a společností Heineken v Hradní ulici novou expozici pivovarnictví. Ta mapuje nejen historii a tradici pivovarnictví ve Znojmě, ale návštěvníky seznámí i se způsobem vaření piva. Dominantou expozice je původní technologické zařízení varny z roku 1930, které bylo vyrobeno ve Škodových závodech v Plzni. Do jednoho z exponátů, do scezovací kádě, mohou lidé i vstoupit a prohlédnout si ji zevnitř. Zároveň se tu formou videosekvence seznámí s historií znojemského pivovaru. Ve vystírací kádě na návštěvníky čeká 3D projekce vařené mladiny. Pro děti je připraven dětský koutek a zábavný průvodce expozicí. Mohou si vyzkoušet pivní pexeso nebo si pořídit snímky ve fotokoutku. Návštěvníci expozice se také mohou těšit na zvýhodněné exkurze do Znojemského městského pivovaru a na slevu na čepované Znojemské pivo. Otevřeno je denně od 9.30 do 17.30 hodin do konce října. Vstupenky je nutné zakoupit v turistickém informačním centru na Jižní přístupové cestě ke znojemskému hradu. www.znojmo-city.cz

Zuzana Pastrňáková

Hlavní město Praha

NA KONFERENCI PRAHA SVĚTOVÁ 2017 ZAVÍTAJÍ ZÁSTUPCI ORGANIZACE UNESCO.

KONFERENCE

Praha oslaví 25. výročí zápisu na Seznam UNESCO

Historické centrum Prahy letos oslaví 25. výročí zápisu na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Významné jubileum si Praha připomene na začátku prosince, kdy se v prostorách Nové budovy Národního muzea uskuteční konference Praha světová 2017. Souběžně s konferencí bude také připravena výstava na Václavském náměstí o nerealizovaných architektonických záměrech a vydání publikace rozhovorů o Praze optikou různých vědních oborů.

Nad konferencí převzali záštitu ministr kultury Daniel Herman, ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová, primátorka hl. m. Prahy Adriana Krnáčová, ředitelka Národního památkového ústavu Naděžda Goryczková a rektor Českého vysokého učení technického v Praze Petr Konvalinka. Organizována je ve spolupráci odboru památkové péče Magistrátu hl. m. Prahy, neziskové organizace Sdružení Nového Města pražského, Institutu plánování a rozvoje hl. m. Prahy a Českého vysokého učení technického v Praze. Široké

spektrum zainteresovaných institucí se projevuje na chystaném programu, v rámci přednášek a diskuzních bloků budou diskutovány jak otázky památkové ochrany historických částí měst, tak možné cesty k oživení veřejného prostoru. Svoji účast již přislíbili zástupci dalších měst, která letošní rok slaví stejné výročí, tedy Český Krumlov, Telč a slovenská Banská Štiavnica. Svůj pohled na řešenou problematiku nastíní také samotná organizace UNESCO, která bude mít v programu několik zástupců.

Hlavní město Praha

KONFERENCE SE ZAMĚŘÍ NA PROBLEMATIKU NÁRŮSTU CESTOVNÍHO RUCHU A VYLIDŇOVÁNÍ CENTER MĚST.

Dostatek prostoru v programové struktuře konference bude věnován plánování rozvoje lokalit při zachování jejich památkové hodnoty. I zde je v jednání účast několika zahraničních hostů, zásadní část příspěvateľů nabídne Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy. Početné zastoupení budou mít investoři a architekti, kteří by měli referovat o chystaných projektech, ať už o výstavbě nových budov a čtvrtí, tak o připravovaných rekonstrukcích současné zástavby v centru Prahy. Mezi klíčová témata se zařadí problematika stále hůře zvladatelného nárůstu cestovního ruchu a s tím spojeného vylidňování center měst. V průběhu letošního léta pronikl tento problém na stránky novin a zpravodajských serverů, stačí připomenout problémy s turismem v Barceloně nebo Dubrovniku. Celá řada zahraničních hostů by proto měla program konference obohatit o zkušenosti z měst, která řeší potíže vyplývající ze střetu památkové ochrany s požadavky na rozvoj a zvládnutí cestovního ruchu mnohem déle. A jak se ukazuje, ne vždy uspokojivě.

Konference Praha světová 2017 bude slavnostně zahájena ve středu 6. prosince 2017 a skončí krátce po poledni následujícího dne. Podrobnější informace lze v současnosti nalézt na stránkách odboru památkové péče Magistrátu hl. m. Prahy. ■

www.pamatky.praha.eu
www.prahasvetova.cz

KOALICE ZA SNADNÉ DÁRCOVSTVÍ VYDALA V ZÁŘÍ 2017 INFORMAČNÍ BROŽURU V RÁMCI KAMPANĚ ZÁVĚT POMÁHÁ.

FINANCOVÁNÍ

Mysleme na budoucnost

Institut pro památky a kulturu je od minulého roku členem koalice Za snadné dárcovství, která se snaží hledat cesty mezi neziskovými organizacemi a jejich podporovateli. Jednou z aktivit této platformy je i propagace málo užívaných forem dárcovství, mezi něž patří i dary ze závětí. Mezinárodní den závětí připadá na 13. září.

Mezi lidmi existují určitá témata, o kterých se nehovoří právě snadno. Mezi takové samozřejmě patří závět, která může mnohým z nás asociovat nepříjemné věci. V zahraničí je nicméně běžné přemýšlet nad poslední vůlí jako nad aktem směřujícím do budoucnosti, jenž zajistí kontinuitu dárcových myšlenek a postojů. Například ve Velké Británii se můžete setkat s odkazy na každém kroku. V řadě muzeí a galerií jsou celé sály věnovány rodinám či jejich členům. Často i lavička, na které sedíte v parku, nese cedulku se vzkazem donátora a zároveň je jasným dokladem toho, že dobročinnost není jen otázkou bohatých lidí.

K této filosofii se přiklonila i koalice Za snadné dárcovství, jejímž řádným členem je od roku 2016 také Institut pro památky a kulturu, vydavatel čtvrtletníku PROPAMÁTKY. Koalice sdružuje rozmanité neziskové organizace v České republice a jejím cílem je mimo jiné podporovat a rozvíjet aktivity svých členů v otázce individuálních darů. K mezinárodnímu dni závětí, který každoročně připadá na 13. září, se proto rozhodla připravit informativní brožuru, v níž odpovídá organizacím i jednotlivcům na řadu otázek s tím spojených. Jejím obsahem jsou nejen odpovědi na nejčastější otázky a návody, jak postupovat, ale i příběhy dárců a zkušenosti ze strany obdarovaných.

Materiál je součástí dlouhodobé kampaně Závět pomáhá, kterou koalice Za snadné dárcovství iniciovala již před několika lety. Vycházela přitom z praxe, že české neziskové organizace jsou příliš často závislé na veřejných financích a dotacích z evropských fondů. Jedním z nejúčinnějších způsobů, jak tuto situaci řešit a dosáhnout větší finanční stability, je proto získávat příspěvky od jednotlivců, kteří činnost konkrétní neziskové organizace dlouhodobě sledují nebo přemýšlejí o podpoře bohužel projektů s časovým přesahem. Pro tuto příležitost zvolila příhodný slogan: "Pomáhám za života, budu i po něm." ■

www.snadnedarcovstvi.cz
www.zavetpomaha.cz

TEXT JAN ŠTĚPÁNEK
 FOTO ALEŠ KOZÁK

OTOČTE ZDE

Co by bylo, kdyby nebylo...

10 LET POMÁHÁME ŠÍŘIT OSVĚTU A PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE V PÉČI O PAMÁTKY

PROPAMÁTKY

konference o obnově a využívání radnic
9. a 10. listopadu v Havlíčkově Brodě

www.konference.propamatky.cz

HLAVNÍ PARTNER PORTÁLU

Pálené tašky značky TONDACH navazují na tisíciletou tradici používání tohoto druhu střešní krytiny, z čehož vyplývá závazek uchovávat ráz střešní krajiny zejména z pohledu materiálu a tvarů také do budoucna. Výrobky

této značky mají nejdelší záruku na základní střešní tašky vyráběné u nás, a to 33 let. Životnost pálených tašek ale činí až 100 let.

www.tondach.cz

ODBORNÍ PARTNEŘI PORTÁLU

Zajistíme likvidaci dřevokazného hmyzu v historických stavbách prostřednictvím horkého vzduchu.
www.thermosanace.cz

Ovládáme řemeslo ručně sypané, historické, ostře pálené, probarvené keramické dlažby.
www.historicka-dlazba.cz

Prověřené maltové směsi pro památky a řešení vlhkostních problémů u historických objektů
www.mc-bauchemie.cz

Jsme jediným specializovaným podnikem na těžbu a zpracování hořického pískovce.
www.piskovce.cz

Kvalitní minerální nátěrové systémy pro restaurování a obnovu památek
www.keim.cz

Využijte našich zkušeností s osvětlením historických budov.
www.erco.com

Okna a dveře pro historické budovy – kde jiní končí, my začínáme.
www.antikhaus.cz

Odborný veletrh PAMÁTKY – MUZEA – ŘEMESLA pořádá INCHEBA EXPO PRAHA s. r. o.
www.incheba.cz/pamatky

Znáte důvěryhodné a seriózní společnosti, které působí v oblasti obnovy a péče o památky u nás? Dejte nám o nich vědět.

Čtvrtletník portálu PROPAMÁTKY
Ročník 6, číslo 3, vychází: 4x ročně
Vydává: Institut pro památky a kulturu, o.p.s.
Editor: Jan Červinka, Dagmar Koželuhová

Redakce: Milan Daněk, Kryštof Havlice,
Zbyněk Konvička, Aleš Kozák,
Lenka Kuboušková, Jindřiška Kukrálová,
Zuzana Richterová, Kristýna Ševčíková

Grafická úprava: Jiří Pobřísl a Jan Štunc
Evidenční číslo: MK ČR E 208 18
© Institut pro památky a kulturu, o.p.s.
E-mail: redakce@instituteu.cz